

Από τον Βέρθερο στο Φέισμπουκ, Π. Μπουκάλας

Π. Μπουκάλας

Από τον Βέρθερο στο Φέισμπουκ

[...] Γιατί το Φέισμπουκ, το μεγαλύτερο κοινωνικό δίκτυο, με περισσότερους από δύο δισεκατομμύρια χρήστες παγκοσμίως, βρέθηκε στην ανάγκη να εισαγάγει ένα νέο λογισμικό, ώστε με την παρακολούθηση των αναρτήσεων των χρηστών να εντοπίζονται όσοι εμφανίζουν σοβαρές τάσεις αυτοκτονίας; Ας δεχτούμε καλοπροαίρετα ότι εκτός από την έγνοια για την προστασία του προϊόντος, κάποια στιγμή, στα συμβούλια που προηγήθηκαν για να αποφασιστεί η πολιτική του δικτύου, ακούστηκε και ο όρος «κοινωνική ευθύνη», η οποία συνήθως σαρώνεται από τη βουλιμία του κέρδους· δεν γίνεσαι κολοσσός με καλή καρδιά και αγαθά αισθήματα. Το κύρος του Φέισμπουκ, η εικόνα του –αφού αυτή αποτελεί πάντα τη βασική προτεραιότητα– έχει τρωθεί βαρύτατα από τις αυτοκτονίες σε ζωντανή σύνδεση.

[...] Έχουμε άραγε μια νέα περίπτωση «βερθερισμού», προσαρμοσμένου στα μέτρα και στα πρότυπα της εποχής μας; Θυμίζω πως όταν ο Γκαίτε, παντελώς άσημος ακόμη, εξέδωσε το 1774 το πρώτο του βιβλίο, το επιστολογραφικό μυθιστόρημα «Τα πάθη του νεαρού Βέρθερου», ακολούθησε ένα κύμα μιμητικών αυτοκτονιών. Πολλοί νεαροί αναγνώστες ταυτίστηκαν τόσο πολύ με τον ήρωα του έργου ώστε να ακολουθήσουν το «παράδειγμά» του έως την τραγική κατάληξή του: την αυτοκτονία. Ο Γκαίτε κατακρίθηκε σαν υπαίτιος από διάφορους «ηθικολόγους», όπως τους χαρακτηρίζει ο Τόμας Μαν, που υπογράμμιζε ότι οι μιμητές είχαν παραβλέψει την αυθεντική παραδειγματική στάση του ίδιου του Γκαίτε: όσο κι αν τον έλκυε ο θάνατος, όσο κι αν δοκίμαζε κάθε βράδυ να βυθίσει ένα σπιρίτο στο στήθος του (ανεπιτυχώς, άρα ευτυχώς για εμάς), πολέμησε τη μελαγχολία του κι έγινε αυτός που έγινε.

Ψυχίατροι εξ αποστάσεως, ελληνικού τηλεοπτικού τύπου, και δίχως κανένα σχετικό εφόδιο, δεν δικαιούμαστε να γίνουμε, ούτε νομικοί χωρίς να έχουμε καμία γνώση του πεδίου. Να εικάσουμε μόνο δικαιούμαστε ότι ορισμένοι από όσους αυτοκτονούν μπροστά σε μια κάμερα που θα μεταδώσει την εικόνα του θανάτου τους στο οικουμενικό κοινό, θα αυτοχειριάζονταν έστω και αν δεν υπήρχε το Φέισμπουκ ή το Ινσταγκραμ. Η ερωτική απόγνωση, οι οικονομικές καταστροφές, οι βιασμοί, ακόμα και η πίστη σε άκρως συντηρητικές επιταγές κάποιας παράδοσης (ο πατέρας-αφέντης), δεν έπαψαν ποτέ να δουλεύουν σαν αιτίες αυτοκτονίας: από απελπισία, από βαριά ντροπή κτλ. Τα κοινωνικά δίκτυα δεν εκμαιεύουν την επιθυμία του θανάτου. Αυτό που κάνουν είναι να γιγαντώνουν την επιθυμία της δημοσιότητας, η οποία στην πιο νοσηρή μορφή της οδηγεί τους λιγότερο ώριμους να γκρεμίζουν μόνοι τους το οχυρό της ιδιωτικότητάς τους και να παραδίδουν και τις προσωπικότερες στιγμές τους στον δημόσιο οφθαλμό (ένας κακόβουλος Πανόπτης Άργος πια το οικουμενικό κοινό).

[...] Κάνουν πάντως και κάτι ακόμα τα σόσιαλ μίντια: Επιτρέπουν την ταχύτατη εξάπλωση του ιού της κακότητας, της συκοφαντίας, της δολοφονίας χαρακτήρων. Το Διαδίκτυο, ένας δυνάμει παράδεισος γνώσεων, είναι ήδη η κόλαση της ανθρώπινης μικρότητας. Δεν έχουν όλοι τη δύναμη να καταπιούν το ιντερνετικό δηλητήριο και να μην πάθουν τίποτε. Πώς αντιδρούν οι υπερεταιρείες του ψηφιακού χώρου; Περίπου όπως οι φαρμακοβιομηχανίες. Με χαρακτηριστικότερο (εφιαλτικότερο μάλλον) παράδειγμα την ηρωίνη, που εισήχθη από την Μπάγερ σαν σιρόπι για τον βήχα και θαυματουργό αναλγητικό, τάχα μη εθιστικό, πολλές φορές οι έμποροι φαρμάκων βιάζονται να παραδώσουν στην αγορά το προϊόν τους, και ας ξέρουν ότι δεν είναι απολύτως ακίνδυνο· με τα αρχικά κέρδη προχωρούν σε διορθώσεις και βελτιώσεις και εισάγουν νέο σκεύασμα, με αυξημένη τιμή. Κάποιοι ασθενείς όχι μόνο δεν γιατρεύτηκαν, αλλά είδαν και νέα προβλήματα να τους ταλαιπωρούν; Ε, συμβαίνουν αυτά.

Παράπλευρες απώλειες, άλλωστε, δεν καταγράφονται μόνο στους πολέμους.

Κάπως ανάλογα δρουν και οι κολοσσοί σαν το Φέισμπουκ. Γνωρίζουν πως η απόλυτη ελευθερία που υπόσχονται (μια ψηφιακή «ουτοπία» που θα τρόμαζε τον Όργουελ), μπορεί να μετατραπεί ταχύτατα σε ψυχική και πνευματική υποδούλωση των πλέον αδυνάμων. Προτιμούν, όμως, να παρουσιαστούν με καθυστέρηση σαν θεραπευτές ενός προβλήματος που οι ίδιοι διευκόλυναν την εμφάνισή του, αν δεν την προκάλεσαν. Παλιά μου τέχνη...

Π. Μπουκάλας, Από τον Βέρθερο στο Φέισμπουκ,
[Η Καθημερινή](#), 03.12.2017

Ασκήσεις

1. Για ποιους λόγους, σύμφωνα με το κείμενο οι σύγχρονοι άνθρωποι δεν διστάζουν να εκθέσουν τις ιδιωτικές τους στιγμές σε κοινή θέα; Συμφωνείτε; Μήπως έχετε να προσθέσετε κι άλλους;
2. «ένας κακόβουλος Πανόπτης Άργος πια το οικουμενικό κοινό». Να αναζητήσετε πληροφορίες για τον Πανόπτη Άργο και να καταθέσετε τη γνώμη σας σχολιάζοντας την άποψη του συντάκτη του κειμένου σε μία παράγραφο (150 περίπου λέξεις).
3. Για ποιους λόγους, σύμφωνα με το κείμενο, αποφάσισε το Facebook να παρακολουθεί τις αναρτήσεις χρηστών με τάσεις αυτοκτονίας;
4. Να σχολιάσετε τον τίτλο του κειμένου.
5. Να εντοπίσετε στο κείμενο παραδείγματα μεταφορικού λόγου. Τι νομίζετε ότι πετυχαίνει ο συντάκτης του κειμένου με τη χρήση τους.

